

Obrazová příloha k článku J. P. Haldy na str. 276-278.

Obr. 1. a 2. *Dermatomarpon luridum* (nahore) a *Ionaspis lacustris* (dole).

ZAJÍMAVÉ NÁLEZY SKALNÍCH LIŠEJNÍKŮ U PLAČTIVÉ SKÁLY U PĚČÍNA

Josef P. Halda

Muzeum a galerie Orlických hor, Jiráskova 2, 516 01 Rychnov nad Kněžnou, e-mail: halda@moh.cz

ÚVOD

V rámci jarní lichenologické exkurze Východočeské pobočky ČBS v roce 2011 a později další jarní návštěvy v roce 2012 byly nalezeny vzácné sladkovodní lišejníky v balvanitém řečišti pod Plačtivou skálou u Pěčína. Po lichenologické stránce byla tato lokalita dosud zcela neznámá. Příspěvek přibližuje některé z významnějších nalezených druhů.

METODIKA

Výzkum proběhl v dubnu 2011 a 2012. Odebrané vzorky lišejníků byly určeny a herbářovány. Nomenklatura a kategorie ohrožení odpovídají Červenému seznamu lišejníků ČR (Liška & Palice 2010). Zaznamenané údaje byly zaneseny do Nálevové databáze AOPK ČR (NDOP). Herbářové doklady jsou uloženy v herbáři Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.

STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

Mohutný, 30 m vysoký, fylitový skalní útvar nazývaný Plačtivá skála stojí v hlubokém údolí na levém břehu řeky Zdobnice těsně pod soutokem Zdobnice a Říčky, 1,5 km severozápadně od obce Pěčín, v nadmořské výšce 443 m n. m. V horní části je zcela zarostlý mladým, hustým, smrkovým porostem. Spodní část členité skalní stěny je orientována v severozápadu, ze skalních trhlin stále teče voda. Přímou pod skalou vystupuje z řečiště masivní skalní lavice. Skála je tvořena seritickými až biotickými fylity (REŽNÝ & MARTINEC 1975). Ke skále přiléhá z jižní strany starší lesní porost s příměsí jedle bělokoré, buku a javoru kleny. Protějším břeh porůstá prořídly smrkový porost. Skála a celé údolí byly vyhlášeny významným krajinným prvkem.

VÝZNAMNÉ DRUHY

Mokvající stinná stěna skály a zaplavované okraje skalní lavice vystupující z řeky dovolují přežívat vzácným nebo alespoň přehlíženým vodním mikrolišejníkům. Z přehlížených lze zmínit druhy *Bacidina imundata* a *Enterographa zonata*. Druhou skupinu zastupují lišejníky *Dermatocarpon luridum*, *Ionaspis lacustris*, *Porina lectissima*, *Verrucaria aethiobola* a *V. pinguicula*.

Dermatocarpon luridum (With.) J. R. Laundon

Stélka tohoto druhu tvoří nápadné světle šedé až živě zelené laloky, 4-25 mm v prům. (obr. 1) na zaplavovaném okraji kamenné lavice a balvanech po proudu pod Plačtivou skálou. V období za jarního tání při vyšším stavu vody lišejník přežívá pod vodní hladinou. Z Orlických hor byl dosud známý pouze z údolí Divoké Orlice (HALDA 1999, HALDA & PALICE 2009). Recentní výskyt v ČR byl potvrzen z No-

voměstska (HALDA 2001), Povydrří (PEKSA 2004), Králického Sněžníku (HALDA 2008), Třeboňska (PALICE & AL. 2003), Prachaticka (VONDRÁK & PALICE 2004), Železných hor (HALDA & al. 2009) a Krkonoš (Halda & al. 2011).

E Bohemia, CHKO Orlické hory, Pěčín, Plačtivá skála, on left bank of the Zdobnice river, N50°10'19,26" E016°24'20,20", on amphibolitic rocks, alt. 500 m, 30. 4. 2011, coll. J. P. Halda, J. Kučera, V. Samková & A. Müller (JPH7924).

Ionaspis lacustris (With.) J. R. Laundon

Tento skalní mikrolišejník tvoří nápadně růžovo-oranžovou stélku, do které jsou zanořené plodnice. Upoutá pozornost drobnými (1-2 cm v průměru) světlými skvrnami na balvanech periodicky oplachovaných vodou. Několik stélek porůstá skalní lavicí pod Plačtivou skálou. Recentně výskyt tohoto druhu na našem území je nedostatečně zmapován. Potvrzen je z Brd (Sofron 1997), Prachaticka (VONDRÁK & PALICE 2004), Povydrří (PEKSA 2004) a Krkonoš (Halda & al. 2011).

E Bohemia, CHKO Orlické hory, Pěčín, Plačtivá skála, on left bank of the Zdobnice river, N50°10'19,26" E016°24'20,20", on amphibolitic rocks, alt. 500 m, 30. 4. 2011, coll. J. P. Halda, J. Kučera, V. Samková & A. Müller (JPH7923).

Porina lectissima (Fr.) Zahlbr.

Lišejník vytváří povlaky okrové až olivově hnědé korovité stélky, ze které vyrůstají téměř 1 mm velké, za vlhka oranžové, v suchém stavu černé, uzavřené plodnice. Stélka obvykle porůstá chráněné a zastíněné skalní stěny a balvany, dobře snáší periodické zaplavování. V ČR je recentně uváděný z Jeseníků (HALDA 2009), Šumavy (PALICE 1996), Třeboňska (PALICE et al. 2003), Orlických hor, Krkonoš, Českého Švýcarska, Třeboňska a Železných hor (HALDA & PALICE 2009) a Krkonoš (Halda & al. 2011).

E Bohemia, CHKO Orlické hory, Pěčín, Plačtivá skála, N50°10'21,69" E016°24'18,17", on wet siliceous rock above river, alt. 532 m, 22. 04. 2012, coll. J. P. Halda (JPH8571).

Verrucaria aethiobola Wahlenb.

Nenápadný lišejník tvoří okrové až olivově hnědé, rozpraskané povlaky na kamenech. Uzavřené plodnice vyčnívají ze stélky pouze vrchní tmavou částí. Lišejník porůstá periodicky zaplavované balvany v říčním proudu. Recentně je z ČR uváděn z Jeseníků (HALDA 2009), Králického Sněžníku (viz níže), Vyškovska (HALDA & al. 2010) a Železných hor (HALDA & al. 2011).

E Bohemia, CHKO Orlické hory, Pěčín, Plačtivá skála, N50°10'21,69" E016°24'18,17", on wet siliceous rock above river, alt. 532 m, 22. 04. 2012, coll. J. P. Halda, (JPH8573); NPR Králický Sněžník, Tvarožné díry – close to waterfall „Pod strašidly“, on bank of the brook, N50°11'03,94" E016°50'20,04", on boulder, alt. 700 m, 23. 05. 2009, coll. J. Halda, M. Zmrhalová, Š. Koval (JPH7528).

SOUHRN

Plačtivá skála u Pěčína je pozoruhodnou lichenologickou lokalitou. Byly zde zjištěny vzácné vodní lišejníky, známé v ČR v současnosti z pouze několika lokalit. Na malém území zde přežívají ohrožené a zranitelné druhy (*Bacidina imundata*, *Demotocarpon luridum*, *Enterographa zonata*, *Ionaspis lacustris*, *Porina lectissima*, *Verrucaria aethiobola* a *V. pinguicula*). Lokalita druhovým složením připomíná údolí Divoké Orlice pod Zemskou bránou, kde také dosud přežívají vzácné horské vodní lišejníky.

SUMMARY

Noteworthy records of freshwater lichen species from Plačtivá skála near Pěčín (eastern Bohemia, Czech Republic).

Freshwater lichen species have been discovered in Plačtivá skála (Czech Republic) in river-bed below the junction Zdobnice and Říčka rivers. The species *Bacidina inundata*, *Dermatocarpon luridum*, *Enterographa zonata*, *Ionaspis lacustris*, *Porina lectissima*, *Verrucaria aethiobola* and *V. pinguicula* were found on a gneiss submersed rock.

LITERATURA

- HALDA J. (1999): Příspěvek k poznání lichenoflóry Orlických hor 2. – Acta Mus. Richnov. (Sect. natur.), 6(1): 1-32.
- HALDA J. (2001): Příspěvek k poznání lichenoflóry v údolích Metuje a Olešenky. – Acta Mus. Richnov. (Sect. natur.), 8(1): 1-30.
- HALDA J. P. (2008): Seznam lišejníků české strany Králického Sněžníku – Checklist of Lichens of the Králický Sněžník Mts. (Czech Side). – Acta musei richnoviensis, sect. Natur., 15(2): 43-84.
- HALDA J. P. (2009): Lichens of the Břidličná Nature Reserve and the Zadní hutisko Nature Monument in the Hrubý Jeseník Mts. (Czech Republic) (Lišejníky Přírodní rezervace Břidličná a Přírodní památky Zadní hutisko v Hrubém Jeseníku). – Acta Mus. Richnov. (Sect. natur.), 16(3): 57-80.
- HALDA J. P., BOUDA F., FESOVÁ A., KOCOURKOVÁ J., MALÍČEK J., MÜLLERA., PEKSA O., SVOBODA D., ŠOUN J. & VONDRÁK J. (2011): Lichens recorded during the autumnal bryo-lichenological meeting in Železné hory Mts (Czech Republic), September 2009 [Lišejníky zaznamenané během podzimního bryologicko-lichenologického setkání v CHKO Železné hory v září 2009]. – Bryonora, 47: 40-51
- HALDA J. P. & PALICE Z. (2009): Zajímavé nálezy tří sladkovodních druhů lišejníků ze Zemské brány (Noteworthy records of three freshwater lichen species from nature reserve Zemská brána). – Orlické hory a Podorlicko, 16: 283-289
- HALDA J., HAUER T., KOCIÁNOVÁ M., MÜHLSTEINOVÁ R., ŘEHÁKOVÁ K. & ŠTĚPÁNÁ P. (2011): Biodiverzita cévnatých rostlin, lišejníků, sinic a řas na skalách s ledopády v Labském dole. – Opera Corcontica, 48: 45-68
- LIŠKA J. & PALICE Z. (2010): Červený seznam lišejníků České republiky (verze 1.1). – Příroda, 29: 3-66.
- PALICE Z., CZARNOTA P., KUKWA M., KOCOURKOVÁ J., BERGER F., GUTTOVÁ A., HALDA J., PEKSA O., UHLÍK P., SVOBODA D. (2003): Lišejníky zaznamenané během 9. Jarního setkání Bryologicko-lichenologické sekce v Hajnici. – Bryonora, 32: 7-1
- PEKSA O. (2004): Výsledky lichenologického výzkumu Povydíř. – In: Dvořák L. & P. Šustr (eds.) Sborník konference Aktuality šumavského výzkumu II. Srní, October 4-7, 2004. – Správa NP a CHKO Šumava, Vimperk, p. 112-115.
- REŽNÝ K. & MARTINEC P. (1975): Geologická vycházka zátopeným územím u Přímu na Zdobnici. – Okresní pedagogické středisko v Rychnově n. Kn., OTMS OŠ ONV, 6. s.
- SOFRON J. (1997): Několik poznámek k indikaci oreofytika Brd. – Erica, 6: 29-38.
- VONDRÁK J. & PALICE Z. (2004): Lichenologicky významná lokalita Zábrdská skála v prachatickém Předšumaví. – Bryonora, 33: 22-26.

Obrazová příloha k tomuto článku je na str. 228.